

REGENTESSEN

MARIJKE-MEU

't IS OPMERKELIJK, HOE SOMMIGE VROUWEN VAN Ions Vorstenhuis, die geen geboren prinsessen van Oranje waren, hier thuis zijn geraakt, waar andere haar leven lang vreemden bleven. Dat maakte natuurlijk zoowel voor haar zelf als voor haar nieuw vaderland al het verschil uit. Want kon zoo'n uitheemsche plant hier niet goed wortel schieten, dan bleef 't bij kwijnen; bij hangen en verlangen naar het eigen hof en familieleven van de jeugd. En dit kon op de omgeving, die thans door 't huwelijk der prinses de hare was geworden, nooit van voordeeligen invloed zijn.

Marijke-meu echter, de moeder van prins Willem IV, heeft zich volkomen aangepast in haar kleine staten. Zij is, in al haar eenvoud, toch een figuur geweest, zij 't meer een moederlijke dan een vorstelijke. De deftige voornaam, „Maria Louise,” werd Marijke in den volksmond, en de prinses van Hessen-Kassel, de goede oude Mevrouw, van wie ieder hield. Marijke was de moei, de tante van elken waren prinsgezinde uit het Noorden. En we willen prinses Maria Louise bij dien vertrouwelijksten, populairsten naam „Marijke” blijven noemen.

Marijke was een Duitsch prinsesje als zoo vele, één van de veertien kinderen uit haars vaders gezin. Zijn talrijke zonen traden in vreemden krijgsdienst; de dochters werden tehuis opgevoed door een vrome moeder, Maria van Koerland. Marijke werd ingeleid tot alle huiselijke deugden; en de godsdienstige indrukken, in deze jaren ontvangen, bleven haar levenslang bij.

Voor haar ouders was 't een eer en blijdschap, toen de Friesche Stadhouder haar zijn hand aanbood. Johan Willem Friso was een schoone, ridderlijke prins, geestdriftig en levendig van aard, en een onstuimig oorlogsheld. Hij was als zoodanig wijd vermaard, maar we denken, dat Marijke hem al dien kroonroem graag geschonken had, als hij daardoor wat meer bij haar was gebleven. In de enkele jaren van haar huwelijk heeft zij hem eigenlijk maar enkele maanden gezien, want Friso stond liefst te velde. 's Winters was hij in Friesland, maar als de lente aanbrak en de legers zich rustten, dan hield geen jonge vrouw hem thuis; daar was Friso veel te krijgshaftig voor. Hij schreef haar dan wel trouw, uit 't kamp, doch het was maar een schrale vergoeding voor Marijke, en 't verdreef haar angsten en zorgen niet, welke zij uitstond om zijn wisselvallig soldatenlot. Friso heeft immer een voorgevoel gehad, dat hij niet oud zou worden; ook velen zijner vaderen waren vroeg gestorven of gesneuveld. Maar hij scheen den krijgsmansdood haast te zoeken; in den Spaanschen successie-oorlog, 1702 begonnen, heeft hij met roekeloozen moed gevochten; zijn daden in den slag bij Malplaquet zijn bekend. Maar hij bleef altijd gespaard, als door een wonder. En toch zou hij werkelijk nog jong heengaan.

Friso was bij testament door zijn neef, den Stadhouder-Koning, tot de erfopvolging in zijn titel: Prins van Oranje en in zijn voornaamste bezittingen bestemd. Doch de Koning van Pruisen had mede aanspraken. In 1711 was die erfeniskwestie nog niet opgelost, Friso en Frederik van Pruisen zouden in Den Haag eens samenkomen om er over te spreken. Friso stond weer te velde, doch keerde voor 't regelen dezer aan gelegenheid in 't land terug.

Daar gebeurde het verschrikkelijke ongeluk aan den Moerdijk. Om nooit te vergeten, zoo tragisch. Een

ongeluk, dat, naar den mensch gesproken, niet had behoeven te geschieden. De 14de Juli 1711 was een kille regendag; Friso en zijn klein gevolg zouden met de pont overgaan, en daar, op de grauwe wijde wateren in een zomerstorm, is 't gebeurd. Een ongeval aan de veren, zooals Holland er vele heeft gekend. De karos werd op de pont gezet en de prins nam plaats in de veerschuit. Doch er brak een onweersbui los met kouden regen, de prins bedacht zich en wilde liever in zijn karos zitten dan in het open bootje. Men was al dicht bij het Strijensche Sas, toen een rukwind de pont aangreep; alles ging te water. Friso sprong snel de karos uit, hij greep nog een touw, maar dit ontglipte hem. „Heer, ontferm U mijner,” riep hij, en verdween in de diepte. Pas acht dagen later werd zijn lijk gevonden.

Het veerbootje met allen, die er in waren, kwam behouden aan. *)

Friso had slechts veertien dagen daarvóór zijn laatsten brief aan zijn vrouw geschreven. Haar moeder was gestorven, en hij zeide daarin, om haar te troosten: „Wij moeten ons in alles onderwerpen aan den wil van den Heer.” Dat heeft Marijke gedaan, ook toen de verpletterende tijding kwam van den Moerdijk. Zij zeide: „De Heer doe wat recht is in Zijn oogen.”

Nu moest Marijke, zelf nog zoo jong, en in een vreemd land, haar zoon opvoeden, om eenmaal Stadhouder te zijn; het kind was na zijns vaders dood geboren. Een politieke vrouw is Marijke nooit geweest, en zij zag in den kleinen Willem in de eerste plaats haar kind. Er is wel gezegd, dat zij hem al te teederlijk liefhad en eer een theoloog van hem scheen te willen maken dan een ridderlijk heer en vorst. Maar daar is wel iets van te begrijpen. Het kan niet anders of de doodschrik van het gebeurde aan den Moerdijk, hoe vroom-berustend Marijke dan ook was, heeft een stempel op haar verder leven gezet. Marijke klemde zich vast aan haar zoon alsof zij hem door haar liefde voor gevaren kon behoeden. En toch is ook hij haar in den dood nog voorgedaan, en werd zij voor de tweede maal Regentes over haar kleinzoon. Doch de angsten voor het oorlogsveld heeft zij niet meer, althans niet meer in die mate, te doorstaan gehad, want Willem is geen militair zooals zijn vader Friso geworden. Toen hij een jongetje was van vijf jaar is hij een keer zóó leelijk gevallen, dat 't nooit meer terecht is gekomen: hij behield een vergroeiende rug.

Metterdaad beminde Marijke dezen eenigen zoon in een mate, die soms drukkend werd. Zij was, zooals wij haar beeld voor ons oproepen, een uiterst goedaardige, echt-moederlijke vrouw. Heeft zoo'n geboren moeder en grootmoeder nu maar een aantal kinderen om zich heen, en een steeds groeienden schat van kleinkinderen, dan is het goed, zij kan zich uitleven en haar teederheid en zorg kwijt raken. Doch komt al die genegenheid neer op 't hoofd van één persoon, die dan nog bovendien een openbaar persoon is, zoodat hij niet uitsluitend aan zijn moeder kan toebehooren, dan kan er een teveel ontstaan. En Marijke bezat anders niet dan Willem, want haar arme dochter ging voor haar verloren. Deze, Anna Charlotte Amalia, was naar Baden-Durlach getrouwd, doch zij had een zeer droevig levenslot; zij verloor haar man, werd krankzinnig, en is nooit hersteld. Nog sterker hechte zich nu de moeder aan haar Willem; altijd maar weer wilde zij van hem hooren, en uit zijn brieven lezen, dat hij haar liefhad, en veel aan haar dacht. Hij

*) P. Louwerse - Verhalen uit de Vaderlandsche Geschiedenis.

was een goede, hartelijke zoon, en deed wat in zijn vermogen was om haar genoegen te doen; hij had ook veel tact om met haar om te gaan.

In 1728, het jaar voordat Willem het Stadhouder-schap over Groningen en Drente aanvaardde, had Marijke in de Groote Kerkstraat te Leeuwarden een deftig huis gekocht, het Liauckamahuis. Daar is zij verder stil en rustig blijven leven. Haar Hof was zeer eenvoudig; zij heeft in 1731 een reglement vastgesteld, dat bewaard is gebleven. De voornaamste beambten waren een kamerjonker, twee freules, een huishofmeester en twee pages; de opperstalmeester werd gepensioneerd en niet vervangen. Tweemaal per dag werden er drie tafels aangericht, 's middags om twaalf en 's avonds om acht uur precies. Aan de eerste dezer tafels zat zij zelf aan, met de beide freules en den kamerjonker, ook secretaris, Robert Hendrik van Hambroeck. 't Is aardig om te lezen, hoe gemoedelijk het toeging aan dat Hof in een heerenhuis: allen, die er toe behoorden, moeten de zuinigheid, goede orde, vredelievendheid en eerbhaarheid betrachten; er mag niet gedobbeld of gekaart worden. 's Avonds om tien uur wordt het Hof gesloten; dan moet de hellebaardier met den turfdragers de ronde doen „boven op den linnenzolder, op de gangen, in alle domestique (bedienden) kamers, en verder het geheele huis door." Ze moeten kijken of alle vuren wel uit zijn, en alle kaarslicht gebluscht, want na tien uur mag er niets meer branden! *) De hellebaardier is meteen een soort chef van ontvangst; als er bezoek komt en de menschen zien er verzorgd en keurig uit, dan mag hij ze in de voorkamer laten, anders moeten ze in het voorhuis blijven staan. Doch „smousen en marsdragers" komen zoo ver niet eens, die wijst hij af aan de deur.

Marijke heeft niet het geluk gehad om een lieve schoondochter te mogen ontvangen. Anna van Hannover, de derde Engelsche prinses, die een Oranjevorst

tot gemaal kreeg, was even hoog en scherp als de goede Marijke zachtaardig en nederig was. Anna zag met minachting neer op het provinciaalsche Hofje in de Groote Kerkstraat, en de wat breedspakige oude dame, die bij voorkeur over godsdienstige onderwerpen praten wilde. De goed gemeente betuigingen harer schoonmoeder maakten Anna slechts wrevelig, en 't was voor Willem, die ook van zijn vrouw veel hield, moeilijk genoeg om altijd tusschen die beiden, moeder en echtgenoot, door te sturen.

Over Willems bewogen leven kan hier niet veel meer gezegd worden. Hij stierf aan een ziekte, 22 October 1751. En ook nu had zijn oude moeder de geloofskracht om dezen slag met berusting te dragen. Ook Anna van Hannover stierf vóór de schoonmoeder, die zij het leven zoo weinig veraangenaamd had, en de thans zeventig-jarige Marijke trad voor de tweede maal als Gouvernante van Friesland op, ten behoeve van den lateren Willem V.

Zij heeft nog tot 1765 geleefd, en is op den tweeden Paaschdag van dat jaar ingeslapen. Toen zij voor de laatste maal aan het Avondmaal had deelgenomen, ging zij de kerk uit, vriendelijk groetend gelijk steeds, maar nu toch nog meer, als wilde zij afscheid nemen. Het viel de aanwezigen op, dat de oude vrouw moeite deed om allen toe te knikken.

„Zij was een Tabitha in goede werken: ootmoedig, nederig, klein in eigen oogen. Mij ontbreekt niets dan dankbaarheid, was zij gewoon te zeggen. Wij hebben reden God te danken, dat wij dezen schat hier hebben gehad, zooveel jaren onder ons, meer dan een halve eeuw, over de 55 jaar."

Dit zeide haar lijkredenaar, de hoogleeraar Schrader, door Gedeputeerde Staten uitgenoodigd.

HENDRIKA KUYPER-VAN OORDT

*) Dr Th. Jorissen - Historische Bladen, II.

Prins Johan Willem Friso, wiens beeltenis in de gravure is afgedrukt, verdrinkt bij den Moerdijk.